

DRAGANA M. JOVANOVIĆ*

Univerzitet u Beogradu

Filološki fakultet

Srpska književnost

U KRUGU (FRAGMENTA)

(Milan Tica, *Iz albuma nestalog u požaru*. Novi Sad: Prva knjiga Matice, 2022.)

Na početku svega, rekao sam, stoji jedno dete, bačeno u podrum.
Georgi Gospodinov, *Fizika tuge*

Iz albuma nestalog u požaru naslov je pesničke zbirke objavljene u ediciji Prva knjiga Matice i ujedno predstavlja prvenac autora Milana Tice. Zbirka je osvanula kao formirano i dovršeno glasilo čitanja i promatranja vredne poezije, što je žiri, koji dodeljuje tu prestižnu nagradu mladim autorima, i prepoznao. U svom prvom pesničkom ostvarenju Milan Tica prikazuje isečke svakodnevice, ljudi i pojava, stvari koje nisu „popularne“, „univerzalne“, a koje nas univerzalno okružuju. Zbirka se sastoji od četiri ciklusa naslovljena na sledeći način: „U krugu (porodice)“, „Izvan kruga“, „Album u požaru“, „Sedam nezabeleženih trenutaka“, dok se kao moto, uputstvo za čitanje nalazi pesma Borislava Milića – „Fotografija iz tih dana“.

Kao što naslov zbirke *Iz albuma nestalog u požaru* upućuje na „iskidanost“, „rasparčanost“, tako čitav poetski prvenac mladog autora obitava u zatvorenosti, sa pipcima

* draganajo25@gmail.com

ipak ispruženim ka vanjštini. Svet vanjski i unutrašnji, ipak, ne obećava. A da zaista nema sumnje takvom nihilističkom viđenju pokazuje gotovo potpuno odsustvo „ličnog“ – u značenju: subjektivnog, pristrasnog, empatijom i patetikom prožetog i etički utvrdivog korektiva – u zbirci koja vrca od privatnog. To nas dovodi do pesniku sasvim sigurno, što prostorno što poetički bliskog stvaraoca – Aleksandra Tišme, koji o svom pisanju kazuje sledeće: „Ja sam dokumentarista patnje. Kada prikaz uspe, nije više potreban nikakav moralizatorski gest.“ Manir kojim se autor služi prilikom pisanja jedan je od poetičkih konstanti koje doprinose efektivnosti te poezije, a ogledaju se u samoj uglačanosti teksta, stilski i formalno pročišćenog od manirskih i izlišnih melodramatičnih stremljenja.

Zbirka nevelikog obima donosi sijaset slika, impulsa za stvaranje, značajnih u svojoj neiscrpnosti. Već pesmom Borislava Milića, koja se javlja kao moto zbirke, autor nas uvodi u svet fragmenata iz života porodice. Nije slučajan odabir reči *album* namesto rukopisa ili nekog drugog termina koji bi upućivao na literarnost. Prva asocijacija na termin album jeste fotografija i upravo tako – izrazito vizuelno – doživljava se poezija Milana Tice. Potvrđuje se to i u samim naslovima pesama: „Decembarski prizor“, „Georgije ne ubiva bubašvabe“, „Prizor iz autobusa“, „Porodična fotografija iz restorana“, „Fotografija predgrađa“ itd.

Da nema pisanja o apstraktnostima, već da se one naslućuju iz prizora odslikanih na papiru, anticipira se još prvim ciklusom u pesmi „Krugovi 1“ – gde svakodnevno komunicira sa astralnim u oneobičenoj predstavi *progorelih krugova* koji podsećaju „na mesec izranjavan kraterima“, dok se *neuhvatljivost muva* usko vezanih za smrad upoređuje sa nedostižnošću zvezda (11). Međutim, ako nečeg ima to su apsurdnosti, efektivno ostvarene u jednostavnosti, sirovosti izraza, spoju nepredvidivog, što kulminira u pesmi „Kako sam shvatio da nisam Bog“ iz poslednjeg ciklusa, kada se Bog lišava demijurškog poziva, jer je „kao spermatozoid koji promaši ulaz“, a umesto njega iz ljudske DNK nastaju deformisana stvorenja (49). Apsurd izvire iz svakodnevnih prizora, iz njihove ogoljenosti, bez potrebe za ulepšavanjem; u tim stihovima nekadašnje uzvišeno spušta se u svakodnevnicu, postajući njenim delom i ne oseća se žal zbog tako uspostavljenog poretka. Najzad, uspostavljaju se direktne uzročno-posledične veze: „pomračenje uma donosi promene na nebu“ (13). Pesnik nam to naprosto saopštava kao neumitne činjenice.

Pesma „Krugovi 3“ je epicentar ciklusa „U krugu (porodice)“ – „stari letnji hit“ doziva iz sećanja traumatično iskustvo vremena koje „oštri kandže na mestima gde smo najtvrdi“ (14). U tom ciklusu, u narednoj pesmi „Krugovi 4“ vidljiv je i jedan autopoetički momenat Ticine poezije: „misli su makaze izvađene iz trbuha“ (17). Stihovi režu, skidaju ružičastu koprenu, a svoju punu efektivnost ostvaruju u naizgled ravnodušnom vraćanju na prizor, prikaz rasporeda i izgleda stvari u vidokrugu pesničkog subjekta. Najjači utisak upravo proizvode „velike“ i „male“ tragedije, čije su razlike u stihovima nivelisane, te su svedene na

ravnopravni status. Gotovo da veću saosećajnost kod čitaoca izaziva pokvareni časovnik, tačan dva minuta dnevno, a na koji niko ne obraća pažnju, od smrti ljudskog bića i groblja.

U poslednjoj pesmi prvog ciklusa, nakon svih *krugova* nepromenljivih, a trajno prisutnih, kao prirodan sled dolazi „Ogledalo“ da zatvori svojevrstan ciklus života i nagovesti eru *popularnih poremećaja*. Tako se otvara polemika između onoga *nekad* i ovoga *sada*, a razlika počiva u odnosu koji se uspostavlja prema prizorima. Jedan od njih je „Decembarški prizor“ iz ciklusa „Izvan kruga“ u kom pesnik napušta porodičnu katatoniju i postaje flaner, opažajući beskućnike, komšije, mrtvozornike i atmosferu u kafani. Opšti zaključak je dat u stihu „ostaje mrak posle ljudi“ (31) u pesmi „Tretiranje problema“; ponovo sve, dakle, vrvi od prizora, opažaja i margine, društvene, ali gradirane kroz refleksiju predmeta. Interesantan momenat se javlja u toj pesmi: zmija koja nema oči kojima bi preparirala divljač je svojevrstna mitska predstava, time se implicitno naglašava jedina preostala mogućnost da taj posao sada obavlja *čovjek*, što ukazuje na potpunu demistifikaciju vidljivog i dehumanizaciju. „Prizor iz autobusa“ (27) stupa u dijalog sa pesmom Aleksandra Tišme „Nagovor“, Ticino „balavljenje jednog starca“ sa Tišminim „pogledom staraca“; Ticine „sveže obrijane noge“ koje su „za trenutak postale / očerupani albino jež“ sa Tišminim „belim krotko opruženim nogama“. Smisao je istovetan – strah je neosnovan u obe pesme, a balavljenje/pogled predstavlja uzaludni trzaj čoveka na izmaku snaga. Navedni primer je indikativan za razumevanje načina na koji se Milan Tica poigrava sa tradicijom, kako ostvaruje intertekstualne veze, ali i kako univerzalizuje marginu, što iz stvarnosti što iz književnog korpusa.

U mračnim uvalama u kojima nastaje poezija Milana Tice neumitno je osećanje straha, ugrožavajućeg, okivajućeg, straha koji se rađa u detinjstvu uporedo sa formiranjem porodice. Ako bismo tragali za kulminacijom u Ticinoj zbirci, svakako bi došla sa ciklusom „Album u požaru“, u kojoj je predstavljen strah koji nosi u sebi nešto od modernog vremena, zaludenosti ljudi imidžom naspram uspostavljanja esencijalnih odnosa, ali nosi i nešto što je postojano u svim vremenima, praiskonsko, ali što u stihovima Milana Tice dobija specifično obeležje. Premda je poznato viđenje da je u korenu svakog straha zapravo strah od smrti, u Ticinoj poeziji uočavamo da je smrt sama po sebi samo jedan događaj. Mnogo veći problem je: *zlo* koje je konkretnih dimenzija, „staje u lift i tu se ponosi fotografijom“ (35); titraj koji *raspolučuje breskvu u stomaku* (36); zastrašujuća robotska otupljenost *sveznajuće zelene košulje* (38) prilikom distinkcije reči *šlogiran* i *šokiran*. Na kraju, osećanje straha se ne razrešava, neimenovani neprijatelj je stalno za petama. Sva empatija koja izostaje u perspektivi pesničkog „ja“ odigrava se u čitaocu. Prostor u zbirci je pregrađen krugovima, trenucima zabeleženim i propuštenim, svetom *u* i svetom *van*, ali taj prostor obiluje poezijom, *glasnom kao zdravi zubi* (45).

Uz „fotografije“ iz albuma *nestalog u požaru* koje stimulišu sećanje, spasavaju se i trenuci koji nisu ovekovečeni objektivom ali su pohranjeni u pamćenju. Njih autor izlaže u

poslednjem ciklusu, dajući im naslov „Sedam nezabeleženih trenutaka“. Upravo ti nezabeleženi trenuci posredovani pesmama postaju ključ čitanja zbirke i razumevanja načina na koji pesnički subjekt posmatra svet. U njima se kriju sećanja na detinjstvo, prve spoznaje o načinu funkcionisanja sveta, prve traume, ocene i strahovi, naizgled alogične povezanosti između klanja i geografije. Takođe, u jednom od tih „trenutaka“ čitalac može pronaći objašnjenje njihove nezabeleženosti objektivom: „krv ipak nije za javnost“ (55).

Zbirka Milana Tice dolazi kao trenutak odmora na domaćoj sceni. Pokazuje da privatno, premda dolazi u „ja“ formi, sadržano u prizoru, pokretu, detalju, izrazito čulno determinisano, još uvek može da bude „očuđujuće“. U njoj se otkriva vrednost *ribljeg skeleta na dedinim nogama* (12), *veveričjeg repa koji zatvara krug* (17) i doživljava *nemi vrisak ošurene bubašvabe* (26), *čuje početak izgužvane rečenice* (44)... Iz albuma nestalog u požaru se, naposletku, ne spasavaju samo isečci života, već i intertekstualnost proistekla iz bogate piščeve erudicije. Uz album nestao u požaru spasava se i jedno *dete sa likom dvofazne utičnice* (41), *bačeno u podrum.*

Datum prijema: 2.12.2022.

Datum ispravki: 2.10.2023

Datum odobrenja: 18.10.2023.